

HET BEEST MET DE KRACHT VAN TIEN PAARDEN

Lida Dijkstra
(door Bert Vanhulle)

OVER DE MAKERS

Lida Dijkstra (°1961) is een geboren en getogen Friese schrijfster. Vanuit het dorpje De Knipe schrijft ze boeken zowel in het Nederlands als in het Fries; ook is ze actief als vertaalster van boeken naar het Fries (oorspronkelijke taal van Friesland, nog steeds de officiële taal in deze provincie naast het Nederlands; het Fries kan je omschrijven als een mengeling van Nederlands, Engels, Duits en Deens). Grappig detail: haar Nederlandse boeken worden uitgebracht onder de naam Dijkstra; in het Fries staat ze bekend als Lida Dykstra.

Lida studeerde kunstgeschiedenis en archeologie en was een tijdje werkzaam in de museumwereld. Na de geboorte van haar dochter begin jaren 90, legde ze zich voltijds toe op het schrijven van kinder- en jeugdboeken. Ze is de auteur van vele AVI-boekjes (niveaulezen), maar misschien ken je haar ook van het 8+ boek 'Verhalen voor de vossenbroertjes', dat ze schreef als een vervolg op het middeleeuwse verhaal van Reinaert de vos. Voor dit boek kreeg Lida een Vlag en wimpel van de Griffeljury (een eervolle vermelding als één van de beste kinderboeken van het jaar).

Djenné Fila is een jonge illustratrice uit Nederlands Limburg. Ze studeerde kunstacademie in Gent en in Breda waar ze cum laude afstudeerde in 2017. 'Het beest met de kracht van tien paarden' is haar debuut als jeugdboekenillustrator. Ze noemt zichzelf illustrator en verbeelders.

1. VERHAAL

Cover

Op de cover zien we de minotaurus boven een Griekse strijder (Theseus?) uittorenen. Theseus' zwaard breekt, terwijl de minotaurus kalm lijkt. Op de gele achtergrond zien we ook kantelen van een kasteelmuur.

- *Welke elementen uit het verhaal komen nu al terug?* De verrassend beschaafde minotaurus die de lezer/Theseus indringend maar niet agressief aanstaart, het lichaam van de minotaurus lijkt op een zaag (de reden waarom Daidalos zijn neefje Perdix vermoordde) of kan ook verwijzen naar het labirint, het eigenlijke mislukken van Theseus wordt al voorspeld op de voorflap, de gouden achtergrond verwijst naar de gouden draad van Ariadne en de kantelen naar het reusachtige paleis van koning Minos.
- *Extra: vergelijk deze cover met deze van Vliegen tot de hemel van Michael De Cock en Gerda Dendooven. Welke elementen worden op deze cover benadrukt?* (de kracht van de minotaurus, weglopen van de schaduwen; het zwaard van Perseus, de draad van Ariadne)

Korte inhoud

Theseus, de zoon van de koning van Athene, wordt samen met een groep Atheense jongeren naar het labirint onder het paleis van koning Minos gebracht om daar te worden geofferd aan de minotaurus. Doorheen de moeizame voortgang doorheen het labirint ontdekken de jongelingen prachtige prenten

die het verhaal vertellen van een geniale, maar dodelijk jaloerse uitvinder, wraakzuchtige goden, onverschrokken atleten, ontroostbare koningen en boze monsters. Wie is de schilder van deze pracht en van wie is de beschaafde stem die de verhalen vertelt die bij deze prenten horen? Zal het Theseus en zijn kompanen lukken om de minotaurus te verslaan?

Een aantal recensenten wijzen op het feit dat het tweeledige verhaal (dat visueel wordt aangeduid door een andere blad- en tekstkleur) met enerzijds de 'realtime' gebeurtenissen in het labyrint en anderzijds de mythologische voorgeschiedenis de vaart uit de vertelling van het labyrint haalt.

- *Zijn de lezers het hiermee eens? Of vinden ze deze manier van voorstellen geslaagd? Ikzelf vind dit zeker geslaagd vooral omdat beide verhalen culminerend op het einde in het labyrint wanneer Theseus tot zijn grote schrik zijn eigen levensverhaal ziet en hoort.*

Vanaf p.153 wordt de logica mooi omgekeerd: het verhaal wordt voortgezet buiten het labyrint, maar we krijgen terug de pagina's in het geel te zien (die doorheen het boek de verhalen van de fresco's vertelden). Volgen we de echte avonturen of opnieuw een verhaal over de avonturen? P. 152 eindigt dan ook heel raadselachtig met de zin 'Eindigt een verhaal ooit?'

Personages

Theseus: de vervreemde zoon van de Atheense koning Aigeus die om zijn vader te plezieren de strijd aangaat met de Minotaurus; twijfelt ondanks zijn zelfzekere houding aan zichzelf als leider

Minotaurus ofwel Asterion: de zoon van koningin Parisphaë en de stier die moest worden geofferd door koning Minos; verrassend beschaafde jongeling die in het dier in zich niet onder controle krijgt

Minos: koning van Kreta die met behulp van de geniale architect Daedalos zijn zoon verbergt onder zijn paleis in Knossos. Wreekt de moord op zijn andere zoon Androgeos door Athene een straf van mensenoffers op te leggen

Ariadne: dochter van koning Minos, wordt halsoverkop verliefd op Theseus en helpt hem door de gouden draad en voedsel te droppen in het labyrint; wordt verraden door Theseus die haar achterlaat

Aristos: vriend van Theseus die die in tegenstelling tot de andere jongens niet op zijn vuisten, maar op zijn verstand vertrouwt; loodst zijn vrienden doorheen het labyrint; geeft Theseus goede raad (letterlijke vertaling uit het Grieks: de beste)

Chloë: de jongste van de Atheense gijzelaars; pas 12 jaar en nog zeer onschuldig. Speelt onverwacht een grote rol in het verslaan van de minotaurus

Rodante: jonge Atheense vrouw van goede komaf; vertelt de verhalen die bij de fresco's horen

Petra: de moederkloek onder de gijzelaars, beheert de voorraden en verzorgt Chloë

Ilana: kritische gijzelaarster, gelooft meer in zichzelf dan goden of koningen (p. 42); speelt een grote rol in het einde van de minotaurus

Yri: één van de gijzelaars; verdwijnt in een slangenkuil, maar vindt zijn vrienden net op tijd terug door een munt op te werpen

Genre

Dijkstra maakt een hertelling (een hedendaagse vertelling) van het mythologische verhaal van het verslaan van de minotaurus door Theseus. Een hertelling is ook een bewerking of zoals Rodante zegt op p. 69 'Ik ken er vele verhalen over. [...] Maar of er eentje waar is... Dat weet je nooit met verhalen, hé? Iedere verteller verzint er iets bij of laat iets weg.' Deze zin doet ook denken aan 'Op zoek naar Paulie Fink', waar het hele boek eigenlijk gaat over het incomplete beeld dat mensen van elkaar hebben. (zie ook het begin van het verhaal op p.7 waarin wordt gesteld 'Of is misschien een verhaal rond als een bal, en heeft het in werkelijkheid geen begin of eind, maar kun je het op duizenden manieren bekijken?')

- *Kenden de lezers het verhaal van de minotaurus?*
- *Welke elementen zijn nieuw/modern in de hertelling?*
 - o Eerst en vooral krijgen de jongeren die anoniem bleven in het oorspronkelijke verhaal allemaal een naam en soms een cruciale rol in het verslaan van de minotaurus. Daardoor krijgt het verhaal een moderne toets en kan het worden vergeleken qua opzet met bijvoorbeeld *De hongerspelen* (dat op zijn beurt dan weer leentjebuurt speelde bij de klassieke oudheid voor veel verhaalelementen).
 - *Wat vinden de lezers van deze vergelijking? Klopt deze of zijn er meer verschillen dan overeenkomsten?* (grootste verschil: in *De hongerspelen* bevechten de meeste jongeren

elkaar en hier werken ze samen; grote gelijkenis de verrassende rol van het kleine meisje Chloë zoals de rol van Rue in *De hongerspelen*)

- Daarnaast blijkt de minotaurus niet alleen maar een vreselijk monster te zijn, maar ook een beschaafd en gecultiveerd iemand die de jongeren en Theseus in het bijzonder laat nadenken over zichzelf en hun eigen vooroordelen (op p.34 wordt de maker van de fresco's bestempeld als een genie, maar langzamerhand beseffen ze dat de minotaurus die prenten heeft gemaakt). De minotaurus heeft zelfs een naam, Asterion. Asterion bedankt Theseus om hem te stoppen met het woord 'vrij' op zijn lippen (p. 147)
- Theseus is in deze vertelling niet alleen maar een dappere en doortastende held, maar een jongen van vlees en bloed die aan zichzelf en zijn leiderscapaciteiten twijfelt maar toch doorzet. Hij stelt zichzelf ook niet beter voor dan hij is (zo is hij eerlijk tegenover zichzelf over zijn redenen om Ariadne achter te laten)
- *Wat vonden de lezers van de plot-twist wanneer blijkt dat niet Theseus het monster alleen verslaat maar dat dit gebeurt dankzij Iry en Chloë? Welke elementen verwezen hier al naar in het verhaal? (de twijfel van Theseus over een goed en effectief leider zijn of zoals hij zelf zegt op p. 31: 'En om eerlijk te zijn, we deden maar wat', de twijfel of hij wel de minotaurus de baas zal kunnen; zie ook hieronder)*
- *De minotaurus laat Theseus aan zichzelf twijfelen; hoe doet hij dat?* De minotaurus heeft naast zijn eigen levensverhaal ook het levensverhaal van Theseus geschilderd in zijn ondergronds labyrint met elementen die zelfs Theseus niet wist of had verdrongen (zie p. 127-129 over het verhaal van de bijna-vergiftiging van Theseus door Medea). Is Theseus voorbestemd om de minotaurus te doden of spelen de goden met hem een spel zoals ze eigenlijk deden met iedereen in het verhaal? Wiens keuze was het om de minotaurus op te zoeken? Is Theseus vrij om zijn eigen lot te kiezen? Of is hij even onvrij als de minotaurus; zit hij gevangen in zijn eigen labyrint waar de goden hem niet uitlaten?

Einde

Bijzonder is ook het einde.

- *Wat wil de auteur zeggen wanneer ze het heeft over de onmacht van Theseus om rust en vrede te vinden?* Ze verwijst hier onrechtstreeks naar het falen van Theseus om eigenhandig de minotaurus te doden. Hij blijft op zoek naar heldendaden die hij zelfstandig tot een goed einde kan brengen omdat hij niet wil herinnerd worden aan zijn falen, waar hij gek genoeg altijd wel kleos voor zal blijven krijgen.
- *De auteur hint nog op een alternatief einde samen met Ilana (waardoor Theseus uiteindelijk zelf uit zijn labyrint kruipt, zijn moment van catharsis, nog zo'n term uit Paulie Fink); vond je dit mooi?/nodig?/overbodig?* Het maakt volgens mij wel de cirkel mooi rond; Theseus ziet in dat hij niet meer zichzelf obsessief moet bewijzen, want hij ziet voor zich Ilana, 'de vrouw die meer gelooft in zichzelf dan in koningen en goden' (p. 160) of om het op zijn Paulie Finks te zeggen; Ilana zorgt voor eudaimonia (alles wat de mens nodig heeft om goed te leven: vreugde, hard werken en ethiek; en geen goddelijke inmenging meer 😊)

Titel

Het beest met de kracht van tien paarden verwijst natuurlijk naar de minotaurus; de bovenmenselijke kracht van de minotaurus wordt benadrukt in zijn gevecht met Theseus; toch wordt de minotaurus redelijk eenvoudig van zijn bed gelicht door slechts drie man (Minos, Daedalos en Ikaros) wanneer hij in het labyrint wordt opgesloten;

- *Hoe verklaar je deze tegenstrijdigheid? De wil van de goden?*
- *Is de minotaurus meer een beest dan een mens? Wat vinden de lezers? Uiterlijk: meer beest dan mens; vermoordt en vreet gijzelaars op; maar hij is merkwaardig beschaafd, creëert kunst en converseert met de Atheners. Lijkt zijn eigen dood te willen...*
- *Is Theseus dan ook een held of een antiheld? Maakt hij zijn eigen lot of laat hij zijn lot maken door de goden? Voor beide is wat te zeggen; zo spring hij nogal naïef aan boord van het schip naar Kreta met het idee dat hij wel snel de minotaurus een kopje kleiner zal maken. In het labyrint komt hij echter wel snel tot inkeer en beseft hij dat zijn leven letterlijk aan een draadje hangt.*

2. VERWERKING

Vrijheid en onvrijheid

De discussie over vrijheid en onvrijheid is een belangrijk thema in het boek; zo zegt de minotaurus bijvoorbeeld dat hij zijn dierlijke lusten niet onder controle kan houden; hij wordt pas bevrijd door zijn dood. Vaak wordt er in het boek verwezen naar de rol die de goden spelen in het lot van de mensen; en die mensen leggen soms al te gretig hun lot in de handen van de grillige goden. Dit heeft soms ongewild grappige effecten tot gevolg: zo sturen de belegerde Atheners wel gezanten naar het orakel van Delphi maar niet naar Minos om te weten hoe ze aan de toorn van Minos (of zijn dat de goden) kunnen ontsnappen. Ook brengen de Atheners als eerste uit vrije wil een mensenoffer om Minos te verjagen; een straf die Minos hen daarna oplegt; de ene straf van de goden ondergaan ze gedwee, terwijl ze Minos haten om zijn straf.

In 'Op zoek naar Paulie Fink' stelt de lerares Mags dat de Grieken de goden gebruikten om onverklaarbare zaken te duiden.

- *Is dit in deze hertelling ook zo? Er zit in deze mythe inderdaad veel onverstaanbaars (seks met een rund, offeren van kinderen, veranderen in een vogel, vliegen met zelfgemaakte vleugels) maar tegelijk ook veel menselijks (dodelijke jaloezie – 2x; Daedalos vs Perdix, de Atheense atleten versus Androgeos, eenvoudige verwisseltruken om de goden te bedriegen, liegen over gevoelens om iets te bekomen).*
- *In 'Op zoek naar Paulie Fink' komen er heel wat Griekse termen aan bod. Eén van deze termen is kleos (roem, glorie, herinnerd worden). Wie krijgt de kleos in dit verhaal? Is dit terecht volgens deze hertelling?*

Taal en werkelijkheid

Om de nogal gruwelijke verhalen over de verwekking van de minotaurus en de misdaden van de jonge Asterion verteerbaar te maken voor Chloë, de twaalfjarige kinderlijke gijzelaar, worden verschillende eufemismen gebruikt: feestvieren ipv vrijen (p.45); bloed wordt honing, opeten wordt kussen en dood wordt gezellig (p.57 en volgende). Deze vervangtruc werkt wonderwel in de verhalen die worden verteld.

- *Vinden de lezers dit ook? Vonden ze dit grappig? Is het niet eng hoe snel taal kan worden gebruikt/misbruikt om iets grappiger voor te stellen?*

De kracht van taal wordt trouwens ook heel mooi visueel geïllustreerd op p. 108 waarbij de wraakbede van Minos bij Zeus wordt voorgesteld als een zwaard (zie voor een straffe samenwerking tussen beeld en tekst ook het KJV-boek van vorig jaar Ze gaan er met je neus vandoor/Ted Van Lieshout (Leopold 2018))

- *Welk woord zouden de lezers graag willen vervangen/afschaffen? Virus? Corona? Dood? Politiek? Geweld? Mondmasker?*

Misschien kan er tijdens de bijeenkomst een krantenartikel worden geselecteerd en een passend vervangwoord worden gevonden...

- *Worden ze als twaalfjarigen te veel beschermd of worden ze onterecht voor onnozel gehouden? De auteur neemt ze wel serieus door in het begin van het boek het over de nogal luchtige Kretenzische mode te hebben en de kledij van Ariadne te omschrijven als 'blote-borsten-jakje'.*

Groep en groepsdruk

In de groep van veertien gijzelaars komen er veel verschillende karakters aan bod die de lezers misschien ook in hun omgeving herkennen. De goedmoedige sterke reus, de opvliegende zenuwpees, het moederende meisje, de 'onder'drijver (er is nooit iets ernstigs aan de hand), het felle meisje, het naïeve domme gansje, de slimmerik, de (al dan niet aan zichzelf twijfelende) leider, de trouwe vriend... Ondanks de veelheid aan personages lukt het de auteur toch om deze jongens en meisjes elk een ander karakter mee te geven, voor mij ook één van de redenen waarom er zo veel spanning in het boek zit ondanks het feit dat het merendeel van de lezers de uitkomst van het verhaal van de minotaurus wel kent;

- *Welk van de hierboven geschetste personages herkennen de lezers in zichzelf of in hun omgeving? Zijn die mensen ook meer dan hun karaktertrek? Is het eerlijk/juist om mensen zo te omschrijven?*

Theseus werpt zich op als leider in de groep en zorgt ervoor dat de anderen in het gareel blijven lopen. Het helpt dat hij een plan lijkt te hebben en een aantal trouwe kameraden mee heeft. Zij zorgen er mee

voor dat de groep zich grotendeels gedraagt zoals Theseus het wil; vooral Ilana lijkt het daar moeilijk mee te hebben en blijft kritisch staan tegenover de volgzzaamheid van de anderen.

- *Heb je in je eigen leven ook al eens een dergelijke groepsdruk ervaren? Is het moeilijk om in een groep jezelf te blijven? Waren er andere strategieën mogelijk voor de Atheense jongeren dan Theseus te volgen, samen te blijven om zo in de val gelokt te worden?*

Knipogen

Op één van de meest traumatische momenten in het boek, kon ik maar met moeite een glimlach onderdrukken. Wanneer de Atheense jongeren steeds dieper in de vertrekken van de Minotaurus binnendringen, vinden ze resten van de geraamtes van hun voorgangers die door de Minotaurus zijn bewerkt tot meubelstukken; ik moest hier denken aan de van verdriet gek geworden koning uit het maffe hoorspel 'De reisgenoot' (Het geluidshuis, 2010) die met de botten van de gesneuvelde prinsen een eigen 'Mini Mundo' maakt.

- *Kennen de lezers dit liedje uit het hoorspel? Moesten ze er ook aan denken? Paste dit liedje binnen de opzet van het boek? Niet echt; ik denk dan ook dat deze knipoog onbedoeld was...*

Illustraties

Sta met de juryleden stil bij de illustraties en bekijk het filmpje over haar werkwijze op <https://djenne.com/over-mij/>.

- *Wat vinden de juryleden van de sfeer die de illustraties uitstralen? Passen ze bij het verhaal? Voor dit boek ging Djenné op inspiratiereis naar Griekenland om elementen uit de Griekse cultuur op te nemen in haar prenten.*
- *Op haar site vertelt ze: "ik gebruik verschillende materialen en technieken om vlekken, texturen en tekeningen te creëren, die ik vervolgens digitaal samenvoeg." Kunnen de lezers dit en een aantal technieken uit het filmpje terugvinden in het boek? (collagetechniek, bewegende armen van haar figuren, beeldje van de slangenpriesters op p. 44 komt volgens mij voorbij op het filmpje op een prentbriefkaart)*
- *Slaagt de illustrator er in de tekeningen een extra laag te geven zoals ze vertelt in het filmpje? Gebruikt ze metaforen?*
- *Zie je schimmenspel als inspiratiebron terugkeren in de beelden?*

De illustrator maakt met haar prenten allusies op zowel klassieke schilderwerken als op hedendaagse beeldtaal.

- Zie p. 82: de val van Ikaros in de zee is de passage onder water van het beroemde schilderij van Bruegel, 'De val van Ikarus' ([https://nl.wikipedia.org/wiki/De_val_van_Icarus_\(Bruegel\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/De_val_van_Icarus_(Bruegel)); kijk bijvoorbeeld naar de positie van de benen op de prent en het schilderij)
 - *Kenden de lezers dit schilderij? Zijn er andere beelden die ze al eens hebben gezien?*
- Bijvoorbeeld de scène op p. 151 met de lichtstraal en de zakkende ladder is zeer filmisch (zie bijvoorbeeld de ladderscène in de film Divergent (2014); stilzetten op exact 1 minuut <https://www.youtube.com/watch?v=wlqMqkMIjEE>; dan zie je ongeveer hetzelfde schaduwspel)

Heb je nog extra tijd? Een interessante manier om stil te staan bij de illustraties met de juryleden is 1 prent uitkiezen en ze laten antwoorden op de volgende vragen:

- Wat gebeurt er op de tekening?
- Welk effect heeft dit op mij?
- Hoe geeft de compositie betekenis aan de illustratie?

VERGELIJKBARE TITELS

Er zijn veel herwerkingen van klassieke werken; een bewijs dat deze verhalen mits wat opfrissing ijzersterk zijn en het verdienen om doorgegeven te worden

- Dissus/ Simon van der Geest en Jan Jutte (ill) (Querido, 2010): gemoderniseerde hertelling van het Odysseus-verhaal; ongelooflijk golvend mooi taalspel

- Vliegen tot de hemel/ Michaël De Cock en Gerda Dendooven (ill) (Davidsfonds/Infodok, 2010) : ook in deze hertelling worden de verhalen van Daedalos en de minotaurus vermengd. De illustraties van Gerda Dendooven zijn veel soberder en hoekiger dan deze van Djenné Fila. Het duo De Cock/Dendooven heeft hertellingen van verschillende verhalen uit de klassieke oudheid gemaakt (onder meer ook de Odysseia en het verhaal van Hannibal die Rome belegerde met zijn olifanten).
- Griekse mythen/ Imme Dros (Querido, diverse herdrukken): om alle mythen in prachtig Nederlands te leren kennen
- De vloek van Polyfemos/ Evert Hartman (Lemniscaat, 2000 - herdruk): spannende en vloeiende hertelling van de avonturen van Odysseus

Juryleden kunnen online op de KJV-boeken reageren.

Ga naar www.kjv.be, klik op 'Welke boeken moet ik lezen' en dan op de groep en het boek in kwestie.